
KEN'ÂN RİFÂÎ'NİN DERVİŞLİK ANLAYIŞI

HASAN KERİM GÜÇ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	11
GİRİŞ.....	13
1. Tezin Amacı ve Önemi	13
2. Tezin Metodu ve Planı.....	16
3. Araştırma Seviyesi.....	18
1. BÖLÜM: KEN'ÂN RIFÂÎ VE MEŞKÛRE SARGUT	21
1. Ken'ân Rifâî'nin Hayâtı.....	21
2. Ken'ân Rifâî'nin Eserleri.....	26
3. Ken'ân Rifâî Hakkında Yazılanlar	28
3.1. Kitap / Dergi	28
3.2. Ansiklopedi Maddeleri / Tezler / Makaleler	32
4. Meşkûre Sargut'un Hayâtı	34
5. Meşkûre Sargut'un Eserleri	37
6. Meşkûre Sargut'un Hakkında Yapılan Çalışmalar.....	39
7. Meşkûre Sargut'un Defterlerinin Takdimi	40
2. BÖLÜM: DERVİŞLİK TÂRİFLERİ	45
1. Derviş Kelimesi.....	45
2. Dervişliğin Târihî Gelişimi	51
3. Derviş Özellikleri.....	57
3.1. Dervişin Allah ile İlişkisi	59
3.2. Dervişin Halk ile İlişkisi	61
3.3. Dervişin Mürşidi ile İlişkisi	63
3. BÖLÜM: MEŞKÛRE SARGÛT'UN SOHBET DEFTERLERİNDE KEN'ÂN RIFÂÎ'NİN DERVİŞLİK ANLAYIŞI	67
1. Ken'ân Rifâî'nin Dervişlik Târiflerinde Derviş-Allah İlişkisi.....	68
1.1. Teslimiyet ve Allâh'a Yönelme	69
1.2. Nefis Mücâhedesini	73

1.3. Dünya Zorluklarına Katlanmak.....	77
1.4. Kalp Temizliği.....	80
1.5. Güzel Ahlâk.....	81
1.6. Aşk.....	84
1.7. Yokluk.....	86
1.8. Kemâle Ulaşmak	88
2. Ken'ân Rifâi'nin Dervişlik Târiflerinde Derviş-Halk İlişkisi	91
2.1. Edep ve Güzel Ahlâk.....	92
2.1.1. Hâlinden Memnun Olmak	96
2.1.2. Halkın Ayıbını Görmemek.....	98
2.1.3. Halka Tevâzu Göstermek.....	102
2.1.4. Halktan Menfaat Beklememek	104
2.2. Halk ile Sözlü Münâsebet	106
2.3. Halka Hizmet	110
2.4. Halkın Dervişe Rağbeti	113
3. Ken'ân Rifâi'nin Dervişlik Târiflerindeki Derviş-Mürşit İlişkisi	118
SONUÇ	125
KAYNAKLAR.....	131

ÖNSÖZ

Dünyaca ünlü yazar Paulo Coelho'nun 24 Mayıs 2013 yılında yazmış olduğu “Nefret ve Affetmenin Bedeli” başlıklı yazıda Ken'ân Rifâî'den şu şekilde bahsedilir: “1989 yılında aldığım notlar arasında, ustam dediğim ‘J’ ile yapmış olduğumuz söyleşiden not ettiğim bazı cümlelere rastladım. O târihte, çok bilinmeyen bir mistik olan Ken'ân Rifâî hakkında konuşuyorduk.”¹ Yazar daha sonra *The Zahir* adlı eserinde de yararlandı² Ken'ân Rifâî ile ilgili şu yorumu yapar: “Ken'ân Rifâî, birçok kişiye kendisini bulması ve hayatla uyumlu bir ilişkiye ulaşması konusunda yardım etmiş biridir. Ancak buna rağmen, yardımcı olduğu insanların bir kısmı, müteşekkik olmamış; hatta başlarını ‘teşekkür ederim’ demek için bile çevirmemişlerdir. Ona, sadece hayatlarının bütünüyle içinden çıkılmaz dönemlerinde başvurmuşlardır. Rifâî onlara geçmişten hiç bahsetmeden yine yardım etmiştir. Onun çok arkadaşı vardı ama ona nankörlük edenler sonunda hep yalnız kaldılar.”³

Bu yazıyı okuduğumdan beri Ken'ân Rifâî ve onun insanlık anlayışıyla ilgili bir akademik çalışma yapmak hedefim olmuştur. Öncelikle Coelho'nun 1989 yılındaki Ken'ân Rifâî'nin bilinirliği konusunda yapmış olduğu yorum, yani kendisinin o zamâna kadar isminin duyulmamış olması durumu Ken'ân Rifâî'nin öğrencileri Kubbealtı Neşriyatı, Cenân Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı Neşriyatı, Nefes Yayınevi, Kerim Vakfı ve TÜRKKAD gibi kurumların çalışmaları sayesinde düzeltilmiştir. Bu kurumlar, Ken'ân Rifâî'ye âit olup yayınlanmamış birçok eseri ortaya çıkartarak yayınlamıştır. Ayrıca TÜRKKAD ve Kerim Vakfı, Ken'ân Rifâî adına Kuzey Amerika'da, North Carolina Üniversitesi'nde, Çin'de Pekin Üniversitesi'nde ve Japonya'da

1 <https://paulocoelhoblog.com/2013/05/24/the-price-of-hate-and-pardon-part-1/> e.t. 21/08/2019 21:20.

2 Krş. Coelho, *The Zahir*, 2005, 349.

3 <https://paulocoelhoblog.com/2013/05/24/the-price-of-hate-and-pardon-part-1/> e.t. 21/08/2019 21:30.

Kyoto Üniversitesi'nde üç tane tasavvuf kürsüsü kurmuştur. Araştırmamızın temel amacı, 20. yüzyılda yaşamış bu büyük mutasavvıfın emekleri sonucunda ortaya çıkan ve tekke temelli eğitimden üniversitelere uzanan bir vizyonun senelerce emek sarf edilerek toparlanması ve sonraki nesillere aktarılması için çorbada bir tuz olma isteğimizdir.

Araştırmamız; giriş, Ken'ân Rifâî'nin hayâtı, eserleri ve hakkında yapılmış akademik çalışmalar; Meşkûre Sargut'un hayâtı, eserleri ve hakkında yapılmış akademik çalışmalar ile başlamaktadır. Daha sonra tezin ana kaynağı olarak kullanılacak ve Meşkûre Sargut'un, büyük ölçüde Ken'ân Rifâî sohbetlerinde tuttuğu notlardan oluşan 13 defterin takdimi yapılmaktadır. Araştırmanın ana kısmı bu defterlerde bulunan ve yayınlanmamış olan dervişlik kavramlarının incelenerek tasavvuf literatürüne kazandırılmasıdır. Bu amaçla üçüncü bölümde dervişlik kavramı, târih içerisindeki gelişimi ve tasavvuf târihi içerisinde çeşitli sûflerin yapmış olduğu târifler incelenmektedir. Dördüncü bölümde defterlerdeki dervişlik kavramlarının dervişin Allah, halk ve mürşit ile olan ilişkileri üzerinden gruplandırılması ve bu grupların içerisinde geçen kavramlara bağlı olarak alt kırılımlarının yapılması hedeflenmiştir.

Bu kıymetli çalışmayı yaparken öncelikle Allah'a, bana dinimi öğreten Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.), her zaman yolunda olmayı istediğim Ken'ân Rifâî'ye ve bana onu tanıtan anneannem Meşkûre Sargut'a, annem Cemâlnur Sargut'a ve teyzem Âsuman (Sargut) Kulaksız'a şükran borcumu dile getirmek isterim. Akademik kariyerinde ana kaynaklar olarak kendi âilesindeki bir büyüğün çalışmalarını kullanabilme şansını elde eden bir talebe olarak, yüksek lisans sürecim boyunca mad-dî-mânevî dayanak olan eşim Gamze Güç'e ayrıca teşekkür ederim. Tezimin konu seçiminde ve tez yazım süreci boyunca benden desteklerini esirgemeyen tez hocam Dr. Dilek Ömürlü Güldütuna'ya, dervişlik ile ilgili çalışmamı öneren Dr. Cangüzel Güner Zülfikar'a, kaynaklar konusunda bana yardımcı olan Arzu Eylül Yalçınkaya, Hümeyra Livatyalı, Vasfi Emre Ömürlü, Banu Büyükcıngıl ve İlahe Kurşun'a, yardımları için Elif Hilal Doğan'a, Berrin Karahan'a, Tuğçe Meç'e ve son olarak da Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Elif Erhan'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç olarak görüyorum.

*Hasan Kerim Güç
Kadıköy/İstanbul 2019*

GİRİŞ

1. TEZİN AMACI VE ÖNEMİ

20. yüzyılın en büyük mutasavvıfları arasında gösterilen Ken'ân Rifâî, yaşadığı dönem itibâriyle Osmanlı Devleti'nin yıkılması, Cumhuriyet'in ilanı ve akabindeki geçiş döneminde Rifâî Dergâhı'nın şeyhliğini yapmıştır. Özellikle 1925'te tekke ve zâviyelerin kaldırılması kanunu ile Türkiye için yeni bir dönem başlamasıyla beraber, kendisi klasik bir tarikat şeyhinin fevkinde farklı bir sistem oluşturmuş ve bu sistem üzerinden öğrencilerini eğitmeye devam etmiştir. Öğrencileri arasında diğer dergâhlara nispeten az rastlanan bir şekilde kadınların sayısı oldukça yüksektir. Bu öğrencileri arasından yetişen ve daha sonra sohbet etme icâzetini almış olan Meşkûre Sargut tezimizin merkezidir. 1950 yılında vefat eden Ken'ân Rifâî, Meşkûre Sargut'u gerek şahsî irşadı gerek de grup sohbetleri vâsıtasıyla yetiştirmiştir. Bu sohbetlerin ürünü olarak ortaya çıkan 13 neşredilmemiş eser, günümüze âilesi vâsıtasıyla ulaşmıştır. Bu defterlerin 1946 yılında yazılmaya başlandığı ve 1998 yılına kadar düzeltme ve çoğaltmaların devam ettiği, elimizdeki defterlerden elde ettiğimiz verilere göre iddia edilebilir. Meşkûre Sargut, 2014 yılındaki vefâtına kadar bu defterlerdeki bilgiler üzerinden sohbetlerine devam etmiştir.

Tezimiz iki temel konuya ışık tutmaktadır: İlk kısımda yukarıda bahsedilen ve neşredilmemiş olan sohbet defterlerinin genel özellikleriyle ilim çevrelerine tanıtılması ve tasavvuf dünyâsına kazandırılmasıdır. Rifâî ekolünün İstanbul temsilcilerinden olan Ken'ân Rifâî'nin neşredilmiş eserleri her ne kadar kendisi ve izlediği yol üzerinde bize fikir vermiş olsa da ve incelediğimiz belgelerde daha önce neşredilen eserlerle benzerlikler gösterse de, hem yukarıda belirttiğimiz geçiş dönemini ve onun tasavvuf hayâtına olan etkisini analiz etmek hem de mürşit-mürit ilişkisindeki samimi bilgi aktarımını çalışmamız sayesinde literatüre kazandırmak temel hedefimizdir.

Çalışmamızın ikinci kısmı, defterler içerisinde yapmış olduğumuz araştırmalar sonucunda Ken'ân Rifâî'nin en fazla kullandığı kavramlardan biri olan “dervişlik” üzerinedir. Tasavvufun temel taşlarından biri olan dervişlik kavramı, tasavvuf târihinde birçok mutasavvıf tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Dervişlik terimi târih boyunca “tasavvuf ehli” ve “sûfî” kelimeleriyle de eş anlamlı şekilde kullanılmıştır. Dolayısıyla dervişlik kavramından bahsederken târihte yapılmış tasavvuf tanımlarını incelemek ve karşılaştırmalar yapmak çalışmamız açısından önem taşımaktadır. Ken'ân Rifâî'ye göre dervişlik ilk insan olan Âdem Peygamber ile başlamaktadır: “... dervişlik insanlıktır. Bu yaratılış âlemi Cenâb-ı Hakk'ın ‘Kün’ (ol) emrine mazhar olmuş, bu sûretle de çeşitli esmâ (isimler) ve sıfat meydana gelmiştir”⁴. Kendisi bu süreci şu şekilde tanımlamaktadır: “İlk dervişlik, beşerin (insanlığın) babası olan Hz. Âdem’le başlamıştır. O zaman başlayan dervişlik her devirde var olmuştur...”⁵

Özellikle tasavvuf târihi araştırmalarıyla tanınan İngiliz şarkiyatçı Reynold Alleyne Nicholson (ö. 1945) sayesinde ulaştığımız ilk dönem tasavvuf tanımlarının, zaman faktörüne bağlı olarak dönemin şartlarına göre değişiklik gösterdiğini gözlemliyoruz.⁶ Çalışmamızda da hedeflerimizden biri Ken'ân Rifâî'nin yaşamış olduğu dönem itibâriyle dervişlik teriminin daha önceki dönemlere benzerlikleri ve dönemin karakteristiklerine uygun olarak eklenecek yeni mânâları ortaya koymaktır. Başka bir deyişle, değişen dünya ile birlikte 20. yüzyıldaki tasavvuf ve derviş târiflerinin zaman ve mekân ile değişim göstermesi ve bu dönemde yapılmış olan târiflerin Meşkûre Sargut aracılığıyla yeni yüzyılda nasıl şekillendirildiği çalışmada gözlenebilecektir.

Sûfî ve derviş terimlerinin eş anlamlı şekilde kullanıldığı varsayımından yola çıkarak bu terimi literatürde ilk kez kullanan isimlerden biri olan Serrâc'ın neden dervişler için bir bâtını özellik üzerinden tanımlama yapmak yerine bir zâhirî özellik olan ve dervişlerin kıyafetlerinde sıkça kullandıkları yün kelimesi ile eş anlamlı olan “sûf” kelimesini kullandığını anlamak önemlidir. Serrâc erken ta-

4 Rifâî, *Sohbetler*, 2000, 586.

5 age. 354.

6 Bk. Cebecioğlu, “Prof. Nicholson'ın Kronolojik Esaslı Tasavvuf Târifleri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1987, XXVIII:387-406.

savvuf klasiklerinin en önemlilerinden sayılan *Lüma'* adlı eserinde bunun nedenini şu şekilde belirtmektedir:

Şayed onları içinde buldukları en etkili hâl, makam, ilim ve ah-lâka izâfe ederek isimlendirecek olsaydım, her zaman ayrı bir isimle adlandırmam gerekecekti. Bu olmayacağına göre, onları giydikleri şeye izâfe ederek sûfiyye adıyla adlandırdım. Çünkü sûf (yün) giymek nebîlerin âdeti, peygamberlerin ve asfiyânın şiarıdır.⁷

Buradan çıkarılan sonuç dervişlerin her an farklı bir hâl ya da makam içerisinde olmaları nedeniyle dervişlik tanımları yapılırken bunların içinde bulunan hâl ve makama göre değişiklik gösterebileceğidir. Ken'ân Rifâî'nin defterlerinden elde ettiğimiz tanımlarda bu faktörün de önemli bir yeri olduğunu düşünmekteyiz.

Çalışmamız aynı zamanda 12 temel tasavvuf ekolünden biri olan Rifâî ekolünün dervişlik kavramına bakışını ortaya koymak açısından önem taşımaktadır.⁸ Farklı tasavvuf ekollerinin uygulamalarında kullandıkları doktrinler temel tasavvuf terimlerine bakış açısından da farklılık göstermektedir, zîra her ekolün üzerinde durmuş olduğu temel metotlar farklılık içermektedir. Başka bir deyişle, Rifâî ekolünün dervişlik terimi itibâriyle üzerinde duracağı konular kendi doktrinine göre özellik gösterecektir. “Rifâiyye tarikatının esasları Ahmed er-Rifâî tarafından tespit edilmiştir. Onun ifâdesine göre Rifâiyye Kitap ve Sünnet'e dayanan, tevâzu ve alçak gönüllülüğün esas alındığı bir tarîkattir.”⁹ Temel prensibi “yokluk” kavramına dayanan Rifâiyye'de dervişlik terimi için de bu konuyla ilgili alanlarda daha fazla yoğunluk olması doğaldır. Defterlerin incelenmesi sonucu elde edilen dervişlik tanımlarında bu farklılıklara yer verilmiştir. Ken'ân Rifâî bu bağlamda dervişliği şu şekilde tanımlar:

Dervişe lâzım olan yokluktur. Bizim size öğretmek istediğimiz de işte bu aczini ve yokluğunu bilmektir. Bunu, Resûlullah (s.a.s.) Efendimiz'den, Hazret-i Ali'den ve Hazret-i Rifâî'den öğrendik. Resûlullah, “Fakr, yâni yokluk benim iftiharımdır.” buyurur. Hazret-i Ali, “Bana bir harf öğretenin kuluyum.” diyor. Hazret-i Pîr ise, “Her kapıyı dolaştım, ancak acz ve yokluk kapısında kimseyi

7 Serrâc, *el-Lüma' - İslâm Tasavvufu*, 1996, 22.

8 Krş. Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, 2004, 129-136.

9 Tahralı, “Rifâiyye”, 2008, 35:100.

bulamadım ve oradan çabucak girdim.” diyor. İslâmiyet’in şartı da budur. Yâni lâ ilâhe illallah, Allah var başka şey yok, demek. Soyun vârandan ey Ken’ân / Görürsün vâ olan Allah...¹⁰

Özetle tezimizde 1950 yılında vefât eden Ken’ân Rifâî’nin öğrencisi Meşkûre Sargut ile yapmış olduğu ve neşredilmeyen çalışmaları gün yüzüne çıkarırken dervişlik kavramına dâir, bu eserler ve Ken’ân Rifâî’nin neşredilen eserleri ışığında zaman, mekân, hâl, makam ve ekol gibi parametreler üzerinden bir okuma yapmayı amaçlamaktayız.

2. TEZİN METODU VE PLANI

Tezimiz, girişten sonra Ken’ân Rifâî ve Meşkûre Sargut’un hayâtı, eserleri ve birbirleriyle olan mürit-mürşit ilişkisine yer verecektir. Bu bölüm aynı zamanda Meşkûre Sargut’un Ken’ân Rifâî ile çalışmaları sırasında ve daha sonra Nazlı Evrenos ve Sâmiha Ayverdi ile olan sohbetlerinde ortaya çıkan ve yazımına 1998 yılına kadar devam ettiği 13 sohbet defterinin takdimini içerecektir. Üçüncü kısımda dervişliğin genel tanımı, târihçesi ve klasik kaynaklarda ele alınış şekli anlatılacaktır. Dördüncü ve ana kısımda da elde edilen bilgilerin ışığında Meşkûre Sargut’un sohbet defterlerinde yer alan Ken’ân Rifâî’nin dervişlik anlayışının incelenmesi yapılacaktır.

Tezimizde özellikle dervişlik kavramının seçilmesinin sebebi şudur: Derviş kelimesi Farsça’da “fakir” demektir. Dolayısıyla Rifâîlik’te dervişlik kavramı özel bir önem taşır. Hâsılı Meşkûre Sargut’un sohbet defterlerinde de ağırlık noktasının bu oluşu, özellikle bu kavramın araştırılmak üzere seçilmesindeki en büyük etkidir. Bu amaçla tekke sonrası dönemde tasavvuf ve Rifâîlik öğretisinin devamı ve aldığı şeklin defterler üzerinden okunabilecek olması önemlidir. Bu incelemeler yapılırken dervişlik kavramının tasavvuf literatüründeki yeri incelenmiş ve bulgularımız ile karşılaştırılmıştır.

13 defterin incelenmesi sonucunda dervişlik ile ilgili 70 tane tanım bulunmuştur. Bunların bâzıları daha önceki sûflerin yapmış olduğu tanımlamalar üzerinden yapılan benzer târifler, bâzıları da orijinal tanımlamaları, bâzıları da Sâmiha Ayverdi gibi öğrencilerinin soh-

10 Rifâî, *Sohbetler*, 2000, 612.

betlerinde Meşkûre Sargut ile paylaşıldığı varsayılan tanımlardır. Defterlerin yazımları 1946-1998'e kadar olan 50 yılın üzerinde bir zaman penceresi içerisinde olmuştur. Bu durumda yapılmış olan 70 tanımın Ken'ân Rifâî'ye ait olduğu kesin bir bilgi değildir. Ancak gerek yapılmış olan tanımların tamamen Ken'ân Rifâî ekolüne uygun olması, gerek de Meşkûre Sargut'un hocasına olan bağlılığı ve sadakâti, tanımların ona veya hocası Ahmed er-Rifâî'ye ait olduğu tezini destekler.

Amaçlarımızdan biri daha önce yayınlanmamış tanımları ortaya çıkararak bunları literatüre kazandırmaktır. İncelememizi yaparken kullanılan tanımları birincil kaynaklardaki tanımlarla karşılaştırıp mümkün olduğu kadar daha önce yayınlanmış bir kaynakta kullanılmış olup olmadığını ortaya çıkarmaya ve daha önce hiç kullanılmamış olanları da ayırmaya çalıştık. Ayrıca tanımların Ken'ân Rifâî, Ahmed er-Rifâî veya başka bir sûfî üstadına âit olup olmadığını ortaya çıkarmaya çalıştık.¹¹

Kavramlar incelenirken sistematik olarak belli kategorilerin altında toplamayı amaçladık. Böylece Ken'ân Rifâî'nin dervişlik anlayışını hangi konu başlıkları altında yoğunlaştığını bulmayı amaçladık. Bu çalışmaya ek olarak grupladığımız kavramları klasik sûfîlerin yapmış olduğu kavram târifleriyle karşılaştırmaya çalıştık. Tezimizde dervişlik ile ilgili tanımları incelerken tanımlarda yoğunlaşan aşağıdaki kavramlar üzerinden bir gruplama yaptık. 2 dereceli olarak yapılan bu kategorilerde, 1. derecede dervişin Allah, diğer insanlar ve mürşidi ile olan ilişkileri üzerinden ayırım yaptık. Her kategoride 2. derecede alt kırılımlar tekrar edilen kavramlar üzerinden gerçekleştirildi. Her bir kırılım için Ken'ân Rifâî'nin sohbet defterlerinde olan tanımları, birincil kaynaklar ile ve klasik kaynaklar ile karşılaştırdık. Aşağıda bu 2 dereceli sistem anlatılmaktadır:

1. Ken'ân Rifâî'nin dervişlik târiflerinde derviş-Allah ilişkisi
  - a. Teslimiyet ve Allâh'a yönelme
  - b. Nefs mücâhedesı
  - c. Dünya zorluklarına katlanmak
  - d. Kalp temizliği

11 Ekler bölümünde, her defterde bulunan tanımlamalar için tanımın kime âit olabileceği ve buna ilişkin kaynak belirtilmiştir.

- e. Güzel ahlâk
  - f. Aşk
  - g. Yokluk
  - h. Kemâle ulaşmak
2. Ken'ân Rifâî'nin dervişlik târiflerinde derviş – halk ilişkisi
    - a. Edep ve güzel ahlâk
      - i. Hâlinden memnun olmak
      - ii. Halkın ayıbını örtmek
      - iii. Halka tevâzu göstermek
      - iv. Halktan menfaat beklememek
    - b. Halk ile sözlü münâsebet
    - c. Halka hizmet
    - d. Halkın dervişe râğbeti
  3. Ken'ân Rifâî'nin dervişlik târiflerinde derviş-mürşit ilişkisi

3. ARAŞTIRMA SEVİYESİ

Araştırmamız için kullandığımız temel kaynak, Meşkûre Sargut'un kızları Cemâlnur Sargut ve Âsuman Kulaksız Sargut'a elden ulaştırdığı 13 adet sohbet defteridir. Bu defterler, büyükannem Meşkûre Sargut tarafından önce öğrencileri Hümeyra Livatyalı ve Vasfi Emre Ömürlü'ye çalışılması için teslim edilmiştir. Defterlerin birçoğu elektronik ortama taşındıktan sonra annem Cemâlnur Sargut vâstasıyla şahsıma teslim edilmiştir. Çalışmamızda defterler için genel bir bilgi verilmekle beraber, tezimizin sınırları ölçüsünde dervişlik kavramının yoğun olduğu defterlere daha fazla yer verilmiştir. Çalışmamız daha önceden neşredilmemiş kaynakları temel aldığı için diğer çalışmalar arasında farklı bir yerde bulunmaktadır.

Tezimizde kullanacağımız Ken'ân Rifâî'ye âit birincil kaynaklar şu şekilde sıralanmaktadır:

- *Seyyid Ahmed er-Rifâî* (Cenan Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı Neşriyatı),
- *Sohbetler* (Kubbealtı Neşriyatı),
- *Şerhli Mesnevî-i Şerif* (Kubbealtı Neşriyatı),
- *Tuhfe-i Ken'ân* (Cenan Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı Neşriyatı),
- *Îlâhiyât-ı Ken'ân* (Cenan Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı Neşriyatı).

Kullanacağımız diğer birincil kaynak da Meşkûre Sargut tarafından yazılmış ve basılmış olan eserlerinin toplandığı ve Nefes Yayınevi tarafından neşredilen *Gönülden Gönüle* adlı kitabı olacaktır. Bu eserler şu şekilde sıralanmaktadır:

- *Duygulu Gönüllere Hitap* (Adil Ceylan Matbaası),
- *Mevlânâ Diyor ki* (Işık Kitabevi),
- *Hak ve Halk Yolunda Mevlânâ* (Azim Yayınları),
- *Ârifler Bahçesinden* (Seyran Yayınları),
- *Gönülden Gönüle* (Nefes Yayınevi).

Bir diğer birincil kaynak da Ken'ân Rifâî sonrasında yolunu devam ettiren öğrencisi Sâmiha Ayverdi'nin yazmış olduğu ve Ken'ân Rifâî ile direkt ilgili olan eserlerdir.

- *Dost* (Kubbealtı Neşriyatı),
- *Ken'ân Rifâî ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık* (Kubbealtı Neşriyatı),
- *Batmayan Gün* (Kubbealtı Neşriyatı).

Bu süreç içerisinde ikincil kaynaklar, Ken'ân Rifâî ve Meşkûre Sargut ile ilgili daha önce yapılmış olan bilimsel çalışmalar ve tasavvufta dervişlik kavramı ile ilgili yapılmış çalışmalar olarak belirlenmiştir. Bu amaçla özellikle Meşkûre Sargut için yapılmış akademik çalışmalardan yararlanılmıştır. Bu çalışmalarda Meşkûre Sargut'un hayâtı ile dervişlik kavramı arasında yakın bir bağ görülmüştür. Zîra dervişlik teorik bir konsept değil, aksine bir yaşayış biçimidir. Dolayısıyla özellikle Meşkûre Sargut'un hayâtı üzerinden verilen anekdotlar dervişlik konusunda yapılan tanımlamaların hayâta uygulanışını bize aktarmaktadır.

Meşkûre Sargut adına yapılmış akademik çalışmalar:

- Kurşun, İlahe M., *Meşkûre Sargut: "İnsan, Aşk Olandır"*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.
- Yetiş, Kâzım, "Meşkûre Sargut'a", *Kubbealtı Akademi Mecmûası*, 2016, 177:9-11.
- Erkmen, Türkân, "Can Kardeşim Meşkûre Sargut", *Kubbealtı Akademi Mecmûası*, 2013, 166:81.
- Yüksel, Aysel, "Meşkûre Abla İçin", *Kubbealtı Akademi Mecmûası*, Nisan 2013, 166:84.

- Tahralı, Mustafa, “Meşkûre Abla”, *Kubbealtı Akademi Mecmûası*, Nisan 2013, 166:85.

Ken'ân Rifâî ile ilgili akademik çalışmalar:

- Güner Zülfikar, Cangüzel “Çağdaş Mutasavvıf Ken'ân (Rifâî) Büyükaksoy'un Kadın Anlayışı ve Sâmîha Ayverdi”, *Kadın ve Tasavvuf*, 2008, 156-172.
- Atlı, Ahmet, “Ken'ân Rifâî'de İşârî Tefsir Örnekleri”, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, S. 6, 29-58.
- Atik, Turan, *Rifâîlik Tarîkatı Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.
- Gümüş, Yüce, *Ken'ân (Rifâî) Büyükaksoy'un İlahilerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.
- Ceylan, Can, *21. Yüzyıl Türkiye'sinde Tarikat Hayâtı ve Tasavvuf Anlayışı: Rifâî Şeyhi Ken'ân Rifâî'nin Günümüzdeki Takipçilerinin Sanatsal, Kültürel ve Siyasî Faaliyet ve Tavırları*, Doktora Tezi, İstanbul, 2014.
- Ömürlü Güldütuna, Dilek *Konstruktionen des Weiblichen bei Ken'ân Rifâî: Das Weibliche als Spiegel der göttlichen Wirklichkeit* (Ken'ân Rifâî'de Kadınlık Tasavvurları: Hakk'ın Aynası Olarak Kadın), Doktora Tezi, Frankfurt, 2017.

KEN'ÂN RIFÂÎ'NİN DERVİŞLİK ANLAYIŞI

HASAN KERİM GÜÇ

“Kitap, tasavvuf geleneğini Osmanlı'dan Cumhuriyet'e taşıyan Ken'an Rifâî'nin sohbet notlarına dayanıyor. Talebesi Meşkûre Sargut'un tuttuğu bu notları, tasavvuf hayatının esasını teşkil eden 'dervişlik' anlayışı üzerinden akademik bir çalışmayla gün yüzüne çıkarmak, çağımızda tasavvufun nasıl yaşanacağına dair mesajlar içermesi bakımından ayrı bir önemi hâizdir.”

Prof. Dr. REŞAT ÖNGÖREN

“Tasavvuf tarihinde entelektüel ürün ortaya koyma sadedinde ustaların üç tarzda hareket ettiklerini görürüz. Hem eser yazıp hem sohbet edenler; sadece eser yazıp sohbet etmeyenler; sırf sohbet edip eser yazmayanlar. (Üçünden de olmayan bir de mahfil var ki onlar ayrı bir konu.) Sohbet edilen mecliste not tutanların da olması ise Tasavvuf'un pek mühim bazı yazılı kaynaklarının oluşmasını sağlayan ve günümüze kadar süren bir gelenek olmuştur. İşte yakın dönem ustalardan birisi olan Ken'ân Rifâî'nin (v. 1950) sohbetlerine katılanlardan bazılarının da notlar tuttuğunu biliyoruz. Bunlardan birisi de Meşkûre Sargut (v. 2014) Hanımefendi'dir. 13 deftere bâliğ olarak tuttuğu notlar bugün torunu Kerim Güç tarafından baştan sona taranarak husûsen 'Dervişlik' mefhumu öne alınmak suretiyle bir akademik tez hazırlanmıştır. Kendisini tebrik eder, anneannesinin o defterlerinin tamamını hazırlamasını da ayrıca intizar ederiz.”

Prof. Dr. MAHMUD EROL KILIÇ

“Ben fakir, bana yeniçerilerden cinlere dek her konuda kitaplar okuyan, hikâyeler anlatan rahmetli babaannemi çok severdim. Bendenize, 'Meşkûre Sargut'u anlatmaya ve defterlerini anlamaya en layık kimdir?' diye sorulsa hiç düşünmeden 'Hasan Kerim Güç' derdim. Çünkü onu anneanesi Meşkûre Sargut'u anlatırken dinledim ve gördüm ki benim için babaannem ne ise onun için de anneanesi odur. Siz de onun, anneannesinin kendisine çocukken 'şeytana neden ve nasıl acıdığını' anlatırken dinleseydiniz onun bu liyâkatine inanırdınız... Doğruyu anlatan herkese selâm olsun ve selâmette olsun...”

Prof. Dr. HÜLYA KÜÇÜK

“Ken'ân Rifâî Hazretleri'nin mürşitlik vasfını anlayan ve onun dervişlik anlayışını hâl haline geçirip uygulayan öğrencisi Meşkûre Sargut'tan öğrenme zevkini torunu Kerim Güç'ün ağzından dinliyoruz. Bu bilgilerin bugüne taşınmış olmasından âcizâne çok mutluyum. En yakın şâhidi olduğum anneanne-torun ilişkisinin bu seviyede insanlık âlemine açılması da kardeşim Asuman Sargut Kulaksız ve benim için bir lütuftur. Allah anlamayı, idrak etmeyi ve derviş olabilmeyi nasip etsin.”

CEMÂLNUR SARGUT

NI
NEFES
akademi